

KIRILGAN GRUPLAR VE COVID-19; LGBTİ+

Dr. Yeşim Yasin

Dr. Öğretim Görevlisi, Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı
Anabilim Dalı

Türk Tabipleri Birliği Halk Sağlığı Kolu Yürütme Kurulu Üyesi

Özet

Salgından önce de sağlık bağlamında kırılabilirlik dendiğinde ilk akla gelen gruplardan olan LGBTİ+'ler, pandemi süresince hayatlarını ayrıca güçleştiren birçok olumsuz etkiye maruz kalmaktalar. Giderek zorlaşan yaşam ve çalışma koşulları, bağışıklık sistemini zayıflatan ve COVID-19'a karşı daha savunmasız hale getiren hastalıklar ve ihtiyaç duydukları birçok sağlık hizmetinin "gerekli" görülmediği için ertelenmesi, kısıtlanması veya durdurulması, bu dönemde LGBTİ+'lerin kırılabilirliklerini daha da artırıyor. Fiziksel mesafe ve izolasyon gibi salgınla mücadele kapsamında hayata geçirilen kısıtlamaların herkes gibi bu gruplar üzerinde de fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerinde ciddi etkileri mevcut. Üstelik toplumda zaten var olan kalıp/önyargılar sebebiyle ihtiyaç duyulan destek, sosyal izolasyon ile birlikte olası baskı-şiddet görme riski ve stres ile birleşince daha da karşılanamaz oluyor. Ekonomik koşullardaki aşınma, yeni koşullarla başa çıkmayı çok daha zorlaştırıyor. Pandemi öncesinde de ekonomik anlamda dezavantajlı olan bu topluluk, pandemi sürecinde ekonomik dalgalanmalardan orantısız etkileniyor. Tüm bunlara yaygınlaşan ayrımcılık ve nefret söyleminin eklenmesiyle, LGBTİ+'lerin varlığını yok sayan ya da tehdit eden sistemi meşrulaştıran bir sürecin yolu açılıyor. Kuşkusuz virüs herkesi eşitlemiyor; belli grupların geride kaldığı ve "makbul" olanların korunduğu bir sistem, başta yaşam hakkı olmak üzere birçok temel insan hakkını zedelemeye devam ediyor.

***

Sınırları ikili cinsiyet üzerinden tanımlamış bir toplumda, LGBTİ+'leri yaşamların salgından önce de kolay olmadığını düşünmek hiç zor değil. Heteronormativite, normun dışına düşen her bireyi ya da grubu yok sayma ya da dışlama üzerine kurulu. Üstüne hastalık salgınları gibi olağandışı durumlar var olan sorunları daha görünür kılıyor, artırıyor, derinleştiriyor.

Öncelikle pek çok araştırma pandemi sürecinde LGBTİ+'lerin toplumun geneline oranla bağışıklık sistemini etkileyen hastalıklara karşı daha duyarlı olduklarını ortaya koyuyor. Bunun en temel sebebi, grubun COVID-19'dan önce de yaygın olan sağlık sorunları. LGBTİ+'lerin COVID-19 gibi solunum sistemini etkileyen hastalıklar açısından kırılabilirliklerini arttıracak tütün kullanımı ve astım oranı toplam nüfusa oranla yaklaşık yüzde 50 da-

Pek çok araştırma pandemi sürecinde LGBTİ+'lerin toplumun geneline oranla bağışıklık sistemini etkileyen hastalıklara karşı daha duyarlı olduklarını ortaya koyuyor. Bunun en temel sebebi, grubun COVID-19'dan önce de yaygın olan sağlık sorunları...

ha fazladır, benzer şekilde kanser ve HIV gibi bağışıklığı zayıflatan hastalıkların görülme sıklığı da genel ortalamanın üzerindedir (**Konnoth CJ, 2020, Yasin Y ve ark. 2018**). Süregelen toplumsal önyargıların da etkisiyle LGBTİ+'lerde daha fazla zihinsel ve bedensel sağlık problemi görüldüğü ifade edilmektedir (**Tar Y, 2020**). Pandemi öncesinde var olan ekonomik güvencesizlik ve bunun yol açabileceği düşük yaşam standartları, pandemi sürecinde etkisini artırarak LGBTİ+'lerin sağlık açısından daha da kırılgan hale gelmelerine yol açmaktadır (**Konnoth CJ, 2020**). Mevcut koşullar düşünüldüğünde dışlanan, ayrımcılığa uğrayan ve marjinalleştirilen topluluk, her geçen gün daha derinleşen bir kısır döngünün içine çekilmektedir.

Uygulanan ayrımcılık ve üzerine gelen fiziksel mesafe ve izolasyon kuralları, bu topluluğun sağlık hizmetlerine erişimini engelleyecek katmanlar yaratmaktadır. Salgından önce de var olan ayrımcılık ve damgalanma korkusu, farklı cinsel yönelimi olan hastaların sağlık kurumlarına başvurmasının önünde büyük bir engel oluşturuyordu (**Tar Y, 2020; Yasin Y ve ark. 2018**). COVID-19 ile beraber, LGBTİ+'ler için elzem sağlık hizmetleri "gerekli" görülmeyen sağlık hizmetlerinden sayıldı ve belli hastalıkların tabibinden, HIV testlerine ya da psikolojik desteğe kadar birçok hizmete erişim kısıtlandı (**Tar Y, 2020; van der Miesen AJR, 2020; Elbek O, 2020; Konnoth CJ, 2020**). Amerika'nın önde gelen LGBTİ+ odaklı sağlık kurumu, Los Angeles LGBT Merkezi'ne başvuranlar dahi ihtiyaçları olan ilaç ve hizmetlere erişimde zorlanırken, bu kapsamda özellikli tek bir sağlık kurumu olmayan Türkiye'de durumun ne kadar zorlayıcı olduğunu tahmin etmek hiç zor değil.

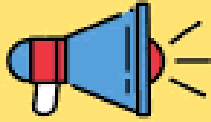
Öte yandan, COVID-19'un toplumda kontrolüne yönelik tedbirler sonucu katmerlenen bir başka sorun alanı da, izolasyon, karmaşa ve belirsizliğin yarattığı zihinsel ve duygusal problemlerdir. LGBTİ+'ler nüfus ortalamasına göre intihar eğilimine ve madde kullanımına daha yatkın gruptandır. Bu bağlamda transların yüzde 40'ı, yaşamlarının bir döneminde mutlaka bir kez intihar girişiminde bulunur; genç ve ergen LGBTİ+'ler yaşlıları olan heteroseksüel gençlere oranla, sırasıyla, üç ve iki kat daha fazla intihara teşebbüs eğilimindedir (**Konnoth CJ, 2020**). Sağlık hizmetlerine acil durumlar haricinde başvurmaktan kaçınma ve ortaya çıkan sağlık sorunlarıyla baş etme konusunda destek alamama durumu, Türkiye'deki LGBTİ+'ler arasında intihara eğilimin artabileceği düşüncesine yol açmıştır (**A3 Haber, 2020**). Benzer şekilde sosyal izolasyonun sağlanması için alınan önlemler ve getirilen yasaklar ile birlikte, LGBTİ+'lerin birlikte "kendi OHAL'lerini ilan ettiği" kişiler ile etkileşimleri, bu kırılgan grubun durumla başa çıkmasını çok daha zorlaştırabilmektedir. Ayrıca toplumdaki önyargılar sebebiyle pandemi sürecinde fiziksel ve psikolojik baskı ve şiddete maruz kalabilirler. Bu durum diğer faktörlerin birleşmesiyle birlikte LGBTİ+'lerin kendilerini koruyabilme ve bu zehirli ortamdan uzaklaşmalarını engelleyebilir. LGBTİ+'lerin ev içi şiddet ve tacize uğrama ihtimali, heteroseksüel kadınlara kıyasla daha fazladır (**Konnoth CJ, 2020**).

Bu durumun farklı bir yansıması da pandemi sürecinde LGBTİ+'lerin yaşayacak bir yer bulma veya güvensiz yerlerde barınma gibi zorluklarda kar-

şımıza çıkmaktadır. Özellikle sivil toplum kurumlarından sağlanan desteğin sekteye uğraması bu grupların durumunu daha da olumsuz etkilemekte ve sosyal ağlar üzerinden iletişim kurmaya yönlendirmektedir (**Banerjee D, 2020; Brennan DJ, 2020; Fish JN, 2020; Konnoth CJ, 2020**). Pandemi sürecinde bu sosyal ağlar aracılığıyla kurulan çevrimiçi veya fiziksel iletişimin güvenilirliği tartışmalıdır.

Pandemiden önce de LGBTİ+ topluluğu ekonomik anlamda kırılgan gruplardan biriydi. Çalışma hayatında maruz kaldıkları ayrımcılık ve baskı, bu topluluğun hayatını zorlaştıran önemli faktörlerdendi. Kayıtlı ve sigortalı çalışmak konusunda karşılarına çıkarılan zorluklar bu grubu önemli ölçüde kayıtsız ve güvencesiz çalışmaya itmişti (**Konnoth CJ, 2020**). Kayıtlı ve güvenceli çalışabilenler ise pandemi sürecinde kimi zaman ilk gözden çıkarılan çalışanlardan olmuştur (**Tar Y, 2020**). Bu durum LGBTİ+'lerin geçimlerini sağlayabilmek için sağlıklarını tehlikeye atarak çalışmaya devam etmelerine sebep olmaktadır (**Elbek O, 2020**). Aynı zamanda sağlık hizmetlerine erişimleri de kısıtlandığından herhangi bir sağlık problemi yaşamaları durumunda destek bulamaları veya tedavi süreçlerini devam ettirebilmeleri güçleşmektedir (**van der Miesen AJR, 2020**). Ekonomik güvencesizlik insan hayatını ve iyilik halini ciddi anlamda etkilemektedir. Zira zihinsel ve fiziksel sağlığın belirleyicilerinden olan gıda güvenliği ve barınma gibi temel ihtiyaçlar, bugünün küresel sisteminde doğrudan ekonomik refaha bağlıdır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, Türkiye'nin de dahil olduğu orta gelirli ülkelerdeki LGBTİ+'lerin yaşam koşulları daha da zorlaşmaktadır.

Pandemiden önce de LGBTİ+ topluluğu ekonomik anlamda kırılgan gruplardan biriydi. Çalışma hayatında maruz kaldıkları ayrımcılık ve baskı, bu topluluğun hayatını zorlaştıran önemli faktörlerdendi. Kayıtlı ve sigortalı çalışmak konusunda karşılarına çıkarılan zorluklar bu grubu önemli ölçüde kayıtsız ve güvencesiz çalışmaya itmişti.

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE L G B T İ + H A K L A R I

Altını çizmekte yarar var; ayrımcılık ve nefret söyleminin pandemi öncesinde de süresince de LGBTİ+ topluluğunun yaşam kalitesini etkileyen ve hatta yaşamlarına mal olabilen en önemli sorunlardan biridir. Pandemi sürecinde LGBTİ+'ler ve HIV ile yaşayanlara yönelik suçlama, damgalama ve dışlama eğiliminin artması belli ülke veya dinlere özgü bir durum gibi görünmüyor (**Öztürk C, 2020**). Ancak Türkiye'deki haliyle ayrımcılık ve damgalama devletin kurumları tarafından da benimseniyor, meşrulaştırılıyor ve bu kapsamda özellikle LGBTİ+'ler ve HIV ile yaşayanlar açık hedef haline getiriliyor (**Tar Y, 2020; Elbek O, 2020; Öztürk C, 2020**). Bu durumun pandemi sürecinde hayatları daha da kırılganlaşan bireylere karşı gerçekleştirilebilecek baskı, şiddet, taciz, linç gibi suçların temellerini attığını görmemek mümkün değil. "Hayatın gerçekten eve sığa-

bilmesi için” hiç kimsenin arkada bırakılmadığı kapsayıcı bir sosyal politika ve toplumsal iş birliğinin teşvik ve organize edilmesi pandemi ile mücadelede büyük önem kazanıyor.

Kaynaklar:

- A3 Haber. (Mayıs 2020) ‘LGBTİ+ bireyler damgalanma korkusuyla hastaneye gidemiyor’ <https://www.a3haber.com/2020/05/02/lgbti-bireyler-damgalanma-korkusuyla-hastaneye-gidemiyor-bu-durum-salginin-yayilmasi-icin-risk/>
- Banerjee, D.; Nair, V. S. (2020) “The Untold Side of COVID-19”: Struggle and Perspectives of the Sexual Minorities. *Journal of Psychosexual Health*, 2(2): 113–120.
- Brennan, D. J.; Card, K. G.; Collicot, D.; Jollimore, J.; Lachowsky, N. J. (2020) How Might Social Distancing Impact Gay, Bisexual, Queer, Trans and Two-Spirit Men in Canada? *AIDS and Behavior*, 24:2480–2482.
- Elbek, O. (2020) LGBTİ+ ve COVID-19 Pandemisi. COVID-19 Pandemisi ve Sağlıkın Sosyal Bileşenleri. Türk Toraks Derneği COVID-19 E-Kitapları Serisi. 49–52. **ISBN:** 978-605-06717-2-8
- Fish, J. N.; mcinroy, L. B.; Pacey, M. S.; Williams, N. D.; Henderson, S.; Levine, D. S.; Edsall, R. N. (2020) “I’m Kinda Stuck at Home With Unsupportive Parents Right Now”: LGBTQ Youths’ Experiences With COVID-19 and the Importance of Online Support. *Journal of Adolescent Health*, 67(3): 450-452.
- Konnoth, C. J. (2020) Supporting LGBT Communities in the COVID-19 Pandemic. *Assessing Legal Responses to COVID-19*. Boston: Public Health Law Watch.
- Öztürk, C. (2020) “Suni gündem”in ötesinde: LGBTİ+’lar pandemide ne yaşadılar? *Kaos GL*. <https://www.kaosgl.org/haber/suni-gundem-in-otesinde-lgbti-lar-pandemide-ne-yasadi>
- Tar, Y. (2020) Covid-19 Salgını Türkiye’deki LGBTİ+’ları Nasıl Etkiliyor? Heinrich Böll Stiftung. <https://tr.boell.org/tr/2020/04/17/covid-19-salgini-turkiyedeki-lgbtilari-nasil-etkiliyor>
- Van der Miesen, A. I. R.; Raajmakers, D.; van de Grift, T. C. (2020) “You Have to Wait a Little Longer”: Transgender (Mental) Health at Risk as a Consequence of Deferring Gender-Affirming Treatments During COVID-19. *Archives of Sexual Behavior*, 49:1395–1399.
- Yasin, Y., Çebi, MM., Şapçı İ (2018) “Web tabanlı bir araştırmanın düşündürdükleri üzerinden LGBTİ+ Sağlığı”, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 16(2): 106-116.